

nämt imponerande. Den argaste demokrat måste buga sig för dylika arrangement och erkänna, att Stockholm står i skuld till Wilhelm Davidson. Skola vi för främmande från utlandet eller inlandet visa något storartadt på Djurgården, så måste vi visa Hasselbacken. De storartade fester, som der hållits, tala för sanningen af mitt påstående. Sedan år 1874 hafva der bland annat hållits:

Festen för arkeologiska kongressen den 7 augusti 1874, gifven af Stockholms stad. Närvarande omkring 1,000 personer, deraf främlingar från de flesta europeiska länder.

Festen för nordiske studenterne hölls den 9 juni 1875 för omkring 2,000 personer, deraf 1,150 inbjudne studenter.

Juristmötets middag för 400 personer hölls den 28 augusti 1875.

Festen för internationella fångvårdskongressen, gifven af Stockholms stad den 22 augusti 1878: middag för 250 personer.

Festen för Skandinaviska naturforskar-mötet den 14 juli 1880: middag för 450 personer.

Skollärarymötet, supé för 2,500 personer, den 12 augusti 1880.

Juristmötet: middag den 29 augusti 1884 för 450 personer.

Festen för landtbruksmötet den 13 juli 1886: supé för 1,200 personer.

Par Bricol firar här årligen sin högtidsdag den 26 juli. Dessa fester hölls dock först på Vauxhallen af det skäl, att Hasselbacken då ej var restaurant, utan privat bostad åt grosshandlar Michelsson.

Dylika fester äro epoker icke blott i Hasselbackens historia, utan äfven i de respektive mötenas, sällskapens eller korporationernas, deraf flere internationella.

Ett slags festminnesvårdar kan man också resa för de tillfällen, då furstliga eller andra märkliga personer här gästade. Bland sådana må nämnas: kronprinsarne af Tyskland, tronföljaren af Ryssland, kejsaren af Brasilien, prinsen af Wales, prins Napoleon (Napoleon III:s affidne son), kronprinsen af Portugal, furst Metternich (den yngre), japanske prinsen, prinsen af Reuss, general Moltke, general Grant (f. d. president), prinsen af Anhalt, prinsen af Monaco, konungen af Italien (som kronprins).

Bland utlänningar inom konsten eller litteraturen må nämnas Gordon Bennet (New-York Herald), Sarah Bernhardt, Rossi, Wieniawsky, Vilhelmij, Sauret m. fl.

En vacker minnesdag i Hasselbackens historia var den 16 augusti 1872, då Gustaf Alfred Nyströms bild af *Bellman* der af-täcktes. Denna bild i bronserad zink

göts i Berlin, emedan man då ej ännu hade något konstgjuteri i Stockholm. Utan tvifvel finnes det magnet i zinken, att döma af den folkmassa, som samlas deromkring så nära som möjligt. Wilhelm Davidson hade människokännedom och var estetiskt anlagd, två hufvudvilkor för banbrytare i hans riktning.

En mycket populär elegant gäst, som under mer än en mansålder ofta besökt Hasselbacken, är Stockholms troligen ende vicomte, dess ende »doyen», dess ende portugis och dess obestriddigen förste elegant, monsieur Antonio da Cunha de Soto Maior. Om jag ej missminner mig, höll han här för några år sedan en middag för prins Roland Bonaparte, och sjelf var han här föremål för en hyllningsfest af damer och herrar inom societeten. Monsieur de Soto Maior är vår sista kvarlefva från de gamle incroyablernes tid och skall ännu förblifva en prydnad så väl på »Hvita hafvets» glatta bonade ban som i Hasselbackens idylliska buskager. Han är en oundgänglig illustration till Hasselbackens historia.

Efter hr Wilhelm Davidsons för få år sedan timade död öfvertogs eller rättare fortsattes Hasselbackens skötande af hans söner, som vid augusti månads slut innevarande år kunna fira dess tredjedelsår.

hundrares eller mansåldersjubileum (räknadt från 1 maj 1853).

Namnet Davidson är dock nu sedan ett halft århundrade tillbaka fäst vid Djurgården genom namnet *Davidberg*, hvarom Tollstorp förtäljer:

Davidberg. Af det område professor Byström erhållit afstod han till *konditor Davidson* några kappland, der Davidson erhöll vederbörligt tillstånd att, enligt ingifven och gillad ritning, bygga det nuvarande vackra huset för konditorirörelse, enligt resolution den 6 maj 1835, med vilkor att inom viss tid hafva det färdigt, hvilken föreskrift också uppfylldes. Så väl det yttre som inre är ganska vackert och smakfullt, läget rätt vackert och om sommaren fördelaktigt, helst under spektakeltiden.

Denne »konditor Davidson» var broder till Wilhelm Davidson.

Strax bredvid utmed berget bakom teatern bygde lifmedikus *Säve* år 1843 ett hus i villastil, som allmänt kallades *Villan*. Restaurantswitzare gåtvo sig nu ingen ro, förrän konditor Davidsons lokal fick det förtroliga kompletterande namnet »Fyllan». Nu var man lycklig nog att hafva krystat fram witzen »fyllan och villan», men man hade ingen ro förrän tretalet, treklängen var full, och så

måste teatern med en kraftigt verkande dubbelwitz på källarspråk kallas »lyran».

Säves villa har alltid varit i privat ego likasom Davidsberg i senare tider, så att nu är treklängen bruten, och det är endast på Djurgårdsteatern, som man kan få höra lyran och »vara på lyran».

* * *

Vi öfvergå nu till *Rosendal*.

Vår oförgätlige Johan Erik Rydqvist talar i sin beskrifning om att *Manilla* blef besjunget af skalden *Oxenstjerna*. Så talar han om *Rosendal* och dess utomordentliga skönhet efter de arbeten, som Carl Johan låtit utföra, och skriver så här:

»Genom en mängd smakfulla anordningar har stället fått ett prydligt utseende, och konsten har sökt följa anvisningen af naturen, hvilken i denna nejd ej har något stort skaplynne, men ett högst behagligt. Om *Oxenstjerna* lefvat, hade han kanhända besjungit *Rosendal* och kunnat det med mera skäl än *Manilla*. Hvem skulle deri lyckats om ej han, som — lik *Albano* i måleriet — var född att teckna behagen, naturens finaste drag, bildningens mest grannliga former?»

Så skref Rydqvist 1833.

Att beskrifva det täcka *Rosendal* på

vers måtte imellertid ej vara någon lätt sak. Alexandrinen, »le grand vers», är tydligen alldeles för förnäm. Hexametern har samma fel som sjumilastöflarne: man har så svårt att passa in stegen för att få ned foten, hvar man vill. De passa bättre i Drottningholms alléer. Här är så kuperad mark, att endast Fredmans ojemna versrader, långa och korta, snabba och långsamma om hvartannat, kunna följa marken, d. v. s. naturen. Ty att flyga i luften på Pegasen, det duger ej här, allra minst om man är närsynt.

Att nu se Rosendal sådant det är och beskrifva det på ramaste prosa är ej heller någon lätt sak, ty det gäller ett halft århundrade af Sveriges historia och en återblick på tiden före franska revolutionen.

De kungliga lustslottens förebild är i allmänhet Versailles, och ett af de nyaste och största Dolma Baksche Serai liknar lika mycket Versailles som vårt Drottningholm eller slotten vid Newan och Spree.

Rosendal är ett undantag emedan Djurgårdsnaturens och Carl Johans skaplynnen sade nej till dylik efterapning. Djurgårdens kullar och dalar och lundar gjorde en stolt kunglig allé omöjlig. Djurgårdsbrunnsviken skulle hafva gjort

de gräfdade dammarna löjliga, och ingen skulle våga tänka på att klippta Bellmansekarna till pyramider eller obelisker.

Lika naturligt som det är, att en dylik trädgårdskonst eller naturförsköningskonst kunde uppstå under ett absolut kungavälde, som ville visa, att det kunde våldföra sig på sjelfva naturen, lika underligt är det, att denna absolutism kunde hylla en så tygellös konst som rococoen. Snörräta alléer af klipta träd under en konstperiod, hvars första bud var ett förbud för räta linien, en afsky för symmetrien. Jo, det kan möjligen förklaras deraf, att absolutismen ville visa sig kunna krossa en förut strängt lagbunden konst genom att tillintetgöra dess lagar. Den lagbundna konsten skulle krossas och den konstlösa naturen skulle förkonstlas, för att verlden skulle hafva absolutismen att tacka för allt.

Så kom revolutionen och efter den en reaktion. Konsten, som tröttnat vid kungliga nycker och ej kunde lefva utan stränga lagar, hade redan frigjort sig genom Louis XVI eller Marie-Autoinette-stilen, en den allra smakfullaste öfvergång till renässansen, vida vackrare än dess efterträdare, den så kallade revolutionsstilen, som sedan genom ödets ironi blef premier empire stil.

I denna senare stil, hos oss utvecklade och genom Elfdalsporfyrens intagande gjord till något egendomligt, till hvad vi kalla Carl Johans-stil, i denna stil uppsattes Rosendals slottsbyggnader, under det dess trädgård och parker ordnades i en stil, som likaledes är egendomlig för stället. Det är också en Carl Johans-stil, utgången ur den engelska trädgårdskonsten.

Den blandning af revolutionshjelte och absolut herskare, som fanns hos Napoleon, utmärkte också Carl Johan och har fått ett uttryck i Rosendal (för att ej tala om Ladugårdsgärdet och Carl XIII:s torg, f. d. Kungsträdgården). Det var ett snilles väldiga ande, som verkade, och genom Djurgården skapade sig den förste Bernadoite ett varaktigare minne än kanske någon annan svensk konung för hufvudstadens befolkning. Vasakungarne, i synnerhet Johan III, voro stora byggherrar, men af deras verk i hufvudstaden finnes knapt nog sten på sten kvar. Drottningholm, en enkedrottningens storverk, öfvar intet inflytande på hufvudstaden. Endast Gustaf III kan genom operahusets byggande sägas hafva rest sig ett lika varaktigt minne som Carl Johan.

Rosendals största märkvärdighet ligger i parkanläggningarna, i den fina urskilj-

ningen att förädla en täck och lekande natur, så att den blir förtrollande och ändock behåller sin egen pregel.

Dernäst kommer den stora vackra porfyurnan, till hvilken byggnaderna se ut som små bihang eller illustrerande ram.

Till sist kommer möblementet i stora byggnaden, den fullständigaste och vackraste utställning af premier-empire-stilen jag sett och troligen en af de förnämsta i verlden i denna stil, hvares tid var lika kort som kejsardömets egen. Rydqvist, obekant med nyare tidens konsttermer, kallar stilen redan 1833 »antik», troligen därför att den var en efterapning af romersk och delvis egyptisk stil (det senare med anledning af Bonapartes expedition till Egypten).

Ett undantag från denna stil är dock det första rummet man beskådar, ett slags tält-vestibul, dekorerad med vapen. I taket ser man tre ljuskronor med uppstående ryttarpistoler till pipor. Som kronorna skola likna de kända glaskronorna i imperialstil, så hafva krökta laddstakar fått tjena som de hängande glasbanden. En spetskula företräder glasprismats ställe, och sjelfva tyngdkulan är en bomb eller granat. Märkvärdigt nog äro dessa tre kronor vackra, och de frappa genom den fyndighet, hvarmed de äro sammansatta. De lära vara ett verk

af konung Oscar II, som sjelf dekorerat hela rummet. Alla väggarna äro monterade med vapen. Det ser litet preussiskt ut, men är öfverraskande, och man måste, så att säga, mot sin vilja erkänna, att det är lika vackert som fyndigt och effektivt. Att vapen äro mycket tack samma såsom dekorationer, är ju intet nytt, men att dekorera ett rum utslutande med vapen, så att det ändock ej får utseende af en arsenal eller rustkammare, detta är en konst, så mycket svårare, som alla vapen här äro af senare tidens konstlösa vapen för gemene man.

Ur detta preussiska tält gå vi in i *Röda salongen*, der vi finna en »Hebe» af Westin, söt och slickad som en karamell, förträffliga möbler i empire, några med qvarlevor af Louis XVI eller roccoco, deribland ett litet vackert bord med skifva af alrot.

I *blå förmaket* finna vi vackra porträtt af släktingar till de förste Bernadottarne. Bland dessa är ett öfverdådigt porträtt, måladt af Stieler, af »drottningen af Italien». En ung vacker furstinna är klädd i revolutionsdräktens bekanta, djupt urringade korta lif och snäfva kjol af sammet i purpurfärg. Hon är förtjusande denna qvinna och för tanken tillbaka till madame Rohan, madame Récamier, madame Tallien och först och

sist madame Beaubarnais, dessa revolutionens talangfulla och behagfulla döttrar, som införde dessa de antika romerska damernas dräkter och tvungo furstinnorna att följa efter, liksom de franske revolutionsgeneralerna och diktatorerna tvungo furstarne att ikläda sig deras onekligen smaklösa dräkter. Ett sådant tidehvarf får världen ej upplefva i våra dagar, vågar jag hoppas (?).

Med denna förhoppning träda vi in i *Gula salongen*. Som arg och pligtrogen demokrat och ensam med en vaktmästare kände jag mig skyldig att uppträda med »sjelfkänsla», d. v. s. med hatten på hufvudet. Först inför drottningen af Italien tog jag af mig hatten, och jag erkänner, att jag bugade mig djupt. Så fick jag hatten åter på hufvudet, men när jag kom in i *Gula salongen*, tog jag åter af mig hatten för *Gula salongen* och intet annat. Vi hafva gula sidentapeter och guldstolar klädda med gult glänsande tyg. Dessa stolar äro så att säga empire-stilens blommor med något af Louis XVI:s-stilens finhet. En secretaire och en byrå från Rosersberg, mästestycken af enkel elegans, föreföllo mig också som tenderande till Louis XVI-stilens sista period. Der utvecklade empire-stilen är — uppriktigt sagdt — ofta nog klumpig, kantig och tvär och har något

af uppklädd grobian. Den fick, som förut är sagdt, i Sverige en förädling genom tillkomsten af Elfdalsporfyren. Så hafva vi här i Gula salongen två bordsskifvor i porfyrmosaik, öfverådigt vackra, så att man känner sig stolt öfver att vara svensk.

För ögonblicket var Gula salongen bortskämd genom ett tillfälligt försök att gruppera möblerna på modernt sätt, så att borden skulle stå fritt och garneras med stolar i cirklar. Detta var ett skämt med de stolta kejsarmöblerna, ungefär som om man skulle hafva beordrat de napoleonska gardena ur deras segervana paradmessiga led eller Tillys tertier ur deras slutna fyrkanter till en modern hafsig och slamsig strid i så kallad »spridd ordning».

För att göra skämtet så mycket mer åskådligt hade man tagit in en liten trupp kabinetsstolar i rottingsstil med perlemorinläggning och stält dem »i spridd ordning» kring ett liknande bord. Dessa sågo ut som moderna tjusande hoffröknar, som tokat bort gamle grånade napoleonsmarskalkar och narrat upp dem i en yrande lancierquadrille.

Jag satte åter hatten på hufvudet och kände mig frestad att erbjuda mitt biträde vid Gula salongens städning. Carl Johan skulle kanske hafva gjort det

samma som en gammal herre från landet, uppfostrad i empirestilens ordning. Han kom upp till Stockholm en förmidag och trädde in till bekanta i ett modernt möbleradt rum, med stolarna grupperade i cirklar kring fristående runda bord. Han tog hatten och gick sin väg i den tron, att rummet ej ännu var städadt. Empirestilen fordrar ovilkorligen räta linier och räta vinklar, och dess stolar kunna endast ställas jemnlöpande med väggarna eller kring fyrsidiga rätliniga bord. En sned ställning är för dem omöjlig, och denna regel gäller äfven för den efterbäring af högrenässansen, som nu synes vara sista ögonblickets modernaste nyck. Detta är endast rococostilens stolar, inclusive wienerstolar o. d. som man kan slänga huru snedt och rundt man behagar. Just därför är också rococo-riktningen lämpligast för nutidens smårum, äfven för små matsalar.

Men jag märker, att jag öfvergått till föreläsare i stället för causeur, och det var icke meningen. Vi gå därför in i en annan, *Röda salongen*, med Hjalmar Mörnens taklist eller fris i hvit limfärg. Den skall föreställa asarnes intåg i Sverige, och, utan att yttra mig om den samma, vill jag blott säga, att härvidlag likasom vid läsning af C. J. L. Alm-

qvists berättelser om Gylfe och Odin frågar man sig, om det är författarens mening att drifva med våra fäder eller om han är sublimt naiv. Troligen skulle hvarken Mörner eller Almquist kunna uppriktigt svara på en sådan fråga, ty deras förelagda eller företagna ämnen stå inför den moderna tiden på en dylik tvetydig gräns.

I det *gröna gula* förmaket fann man ett bord med malakitskifva, stor som ett litet sybord. Det uppgafs, att en kännare sagt, att denna skifva var ovanligt stor. I Eremitagets stora samling i Petersburg ser man dock skifvor, kanske tio gånger större, och i utländska museer finner man väldiga malakiturnor, kejsrerliga presenter. Ej sällan finner man dem — särskildt minnes jag i München — i bredd med lika stora eller större urnor af Elfdalsporfyr, presenter af Carl XIV eller af hans efterträdare.

I *Lanterninen* finner man två magnifika bordsskifvor i porfyrmosaik samt ett bord af sévresporclin, vid hvars blotta åsyn man ryser af fruktan att slå sönder det. Jag vill icke ens kalla dylika saker vackra, ty dertill äro de för dumma, såsom absolut oanvändbara till det ändamål de gifva sig ut för att uppfylla. En urna är blott en urna, men uppfyller sitt ändamål att blott vara en pryd-

nad. Men ett sådant bord som detta är blott ett exempel på den europeiska porslinsindustriens missriktning i jämförelse med den mera förnuftiga och därför mera vackra orientaliska.

Lanterninen är målad i taket af den gamla hedersgubben *Linnell*. Till denne mans högst intressanta biografi har Aug. Blanche lemnat åtskilliga bidrag. Under tecknad kan lemna ytterligare ett, som är föga bekant. Gubben gick vid några och åttio års ålder ut till sitt hem Stenbrottet vid Carlberg, stödd på stadig knölpåk. Han öfverfölls af två rånare, som trodde sig hafva fått en lätt tagen pris. Men gubben, begåfvad med oerhörd kroppsstyrka, tilltygade rånarne så, att de genast måste taga till flykten, och han sjelf kom oskadd hem.

Utanför lanterninen finnes en veranda eller balkong, tillräckligt stor för att inrymma ett par jettestora ypperliga chaiselonger. Pjeser af denna form äro lika sällsynta som förträffliga, men de här befintliga äro tillika de största och yppigaste man kan få se.

Nu träda vi in i *konung Oscars skrifrum* samt derefter i hans *sängkammare*. Båda dessa rum äro enkla och mera moderniserade, såsom det är nödvändigt, om man vill bo treffligt och obesväradt som ett barn af sin tid. Skulle man dagligen

och stundligen vistas i museifartade slottsrum, så skulle man blifva som en kung Ludvig af Baiern.

Den intressantaste prydnaden i konungens skrifrum är den bekanta tafila af silkessöm, hvarpå drottning Desideria sytt sin egen bild i silke som ung flicka i ett landskap i sin hembygd vid Marseille och i revolutionskostym. Man kan icke utan djup rörelse betrakta denna lilla tafila, som, ur konstnärlig synpunkt betraktad, endast har naivetetens och tidens förunderliga tjuskraft, men som i tekniskt afseende ej är märkvärdigare, än att den kunnats sys och målas af kanske hvilken mademoiselle som helst från den tiden. Det är en den allra mest tilldragande roman vi se för oss, en idyll i La Fontaines stil, en idyll utan herdar och lamm, men med en ensam herdinna. Hon tyckes älska denna ensamhet, som hon upprepat i minnet och som hon kanske aldrig fick återse. Det är en barnslig kärlek till hemmets lundar, och hon tyckes ej ens hafva sjelf tänkt på skaldens fråga:

»Hvem skall flickan af Shelma blifva,
Hvem skall plocka dig lundernas ros?»

Tafilan är den dyrbaraste perlan i Rosendals skattkammare, och den har sin plats öfver konungens skrifbord. Liknande hi-

storiska minnen finnas i samma rum, der de synas hafva blifvit samlade med pietet.

Nu kunna vi lemna Rosendals stora paviljong, men när vi gå igenom det sista rummet, ett obetydligt rum, böra vi der betrakta ett litet porträtt i kabinettsformat af general Kleber, måladt af Guérin. Det är en bröstbild, som man vore frestad att antaga vara en reproduktion efter en större historiemålning, möjligen af mästarens stora tafla öfver Napoleons kufvande af rebellionen i Kairo.

Nu återstår en liten byggnad, som ligger för sig sjelf och är förenad med stora byggnaden med en träbro, som ligger i luften och är öfvertäckt med ett tunnelartadt hvalft af ståltrådar öfverväxta med slingerväxter. Det der ser mystiskt ut och för tankarne till Orienten och södern.

— Hvem bor der? Jag såg en gång kungen på den der bryggan.

— Det är drottningens paviljong. Der bor hon, och der bo prinsessor och hof-fröknar, hela »hoffruntimbret».

Vi måste alltså visa mycken diskretion i beskrifningen. En gång vågade jag mitt lif för att få kasta en blick i ett harem. Nu vågar jag ingenting för att få se, men kanske på att beskrifva. Jag trådar nyfiken den mystiska bryggan,

dörrarne öppnas som genom ett trollslag. Jag träder in i »hofffruntimbrets» paviljong, får se allt ända till hoffröknarnas sofrum. Men ser du, ärade läsare, jag har alltför mycken diskretion för att tala om allt, hvad jag får se. Man får ej se något, förrän man lärt sig att: »tala är silfver, men tiga är guld».

Au revoir, ärade läsare!

Vill du nu följa mig ut i parken, så skall jag visa dig porfyrurnan och olympens missfirmade gudinnor i marmor. Vill du vända tillbaka in i stora paviljongen, så skall du få se tafvelgalleriet. Men du ser misslynt ut för att du ej fick följa med mig in till hoffröknarna. Jag kan inte hjälpa det. Titta ned dit till stranden, der vaktmästaren bor! Der såg jag för några år sedan en ekorre, som hette *Kurre* och som bodde och hade hustru och barn i en trädstam inom Sirishofs bank och stör. Han företog dagliga promenader till Rosendal, der vaktmästaren gaf honom mat. Han hade alltid med sig en hel svärm med bofinkar, som också bodde vid Sirishof, men följde med på hans vikingafärder. Den store bankdirektören höll noga vakt, att ingen skulle få oroa *Kurre* och hans familj.

Nu har bankdirektören gått bort och den gamle vaktmästaren likaså. Båda

hafva fått unga efterträdare, och jag vet ej, om desse bry sig om den treflige Kurre, som frivilligt låtit tämja sig, så att han tog mat ur handen och delade med sig åt bofinkarne.

En nu nära åttiårig f. d. kavalleriofficer berättade mig, att vid slutet af 1820-talet eller början af 1830-talet han en dag kommit till *Franska värdshuset* och der funnit allt i oreda, så att inga gäster kunde mottagas. Ett rum var nedblodadt, möbler förstörda o. s. v. Förloppet der-vid hade varit följande:

Ett par unge officerare vid Lifgardet till häst hade dagen förut kommit i något slags gurgel och med sekundanter stämt möte till morgonen derpå på *Franska värdshuset*. Det gälde en duell på sabel, som dock skulle inledas med en splendid frukost, hvilken tillika torde hafva varit grundlig.

Efter intagen frukost stängdes dörrarne, och en duell på sabel, öfvervakad af sekundanter, började. Sedan de bedervärde, af holländskt mod lifvade herrarne dammat på hvarandra en stund, fick den ene, en fransman vid namn *de Long* och son till en fransk general, ett sabelugg öfver högra armen, så att han tappade sabeln. Med fransk liflighet och i enlig-

het med duell-lagarne fångar han upp sabeln ånyo med venstra handen och fortsätter leken med den verkan, att han gifver motståndaren ett hugg mellan ögat och näsan, hvarefter hederns fordringar ansågos tillfredsställda. Den herrn, som fick sabelbugget, var en svensk officer.

Denna duell var ej den sista i Sverige, men en bland de senaste. Båda herrarne voro kort tid derefter åter i tjänstgöring. De hade farit dit ut och derifrån i täckta åkdon och ansågo sig med skäl i säkerhet, emedan Djurgården ej lydde under Stockholms polis, med undantag kanske af sjelfva Djurgårdsstaden, der man ju redan under Bellmans tid hade »paltar». Det var den tiden en glädje för orostiftare att rymma ett par steg in på Djurgårdsgränsen och der stanna och »göra bondgrin» åt polisbetjeningen, som ej fick öfverskrida gränsmärket.

År 1833, således nästan samtidigt med här skildrade duell, var Franska värds-
huset mycket besökt och öfverträffade Blå porten, emedan det fått en ovanligt vacker uppapperska, af Aug. B'anche skildrad under namnet »vackra Josefine». Denna berättelse slutar med följande ord:

»Den vackra Josefine blef en förträfflig hustru och en af de mest ansedda fruarna på sin ort. Men Franska värds-
hu-

set led en svår stöt och har aldrig repat sig sedan.»

Nu till en annan sak.

En vänlig och sakkunnig, men tyvärr anonym brefskrifvare, anonym i kvadrat och tecknande sig X^2 , skrifer bland annat:

»Ni säger angående konstberidaretruppen *von der Osten*, att ni ej funnit vidare underrättelser derom. Med denna trupp förhåller sig så, att den ej var någon konstberidaretrupp, utan en tysk operatrupp, under ledning af Emil von der Osten, som gaf föreställningar på cirkusteatern å Djurgården sommaren 1863 och hvarom Dahlgrens anteckningar (sid. 578) lemna närmare upplysningar.»

Ganska riktigt hr X^2 , och det anförda arbetet innehåller ännu mer angående hr Mothanders manège. Der finner man å sidan 110 följande:

»På Djurgården har i senare tider äfven en theater, utom den gamla De Broenska, varit till fionandes, inrättad i den s. k. *Cirkus* eller *Manègen*. Ett skådespelarsällskap från landsorten uppträdde här under ledning af *L. E. Elffors* och *W. T. Gille* i september månad 1861 och under anförande af *Elffors* ensam från maj till oktober följande år.»

Gå vi nu vidare till sid. 578, så få vi se, att *von der Ostens* trupp uppträdde

och gaf 16 spektakler från den 14 maj till den 22 juni 1863. Truppen bestod af 17 personer, bland dem hr *M. Weiss*, som blef aktör och sångare vid kungliga teatern 1863 och hvars äfventyrliga död i utlandet mången torde påminna sig. Om jag ej missminner mig, spelade han »morske Achilles» i »Sköna Helena».

Teaterförhållanden höra dock ej till vår uppgift. Vi gå vidare i texten och Djurgården i allmänhet.

Bland stället, som Tollstorp uppräknar såsom Bellmans tillhåll, är *Mäster Nilses*, ett ställe, hvarom han ej gifver närmare besked. En gammal och säker kännare af Djurgården upplyste mig om att stället låg, der nu Norlunds stora stenhus finnes strax öster om polisvaktkontoret samt mellan detta, som har n:r 20, och ett liknande litet hus n:r 22. Der fans då ett gult trähus med paviljong, och inne på gården förevisades lejon i burar.

Hvad skäl Tollstorp har att antaga eller rent af påstå, att Bellman vistats der, vet jag icke. Men säkert är, att Tollstorp, liksom så många andra, tänker sig Bellman som en kringvandrande gatsångare, den der ej kunde hålla till annat än under krogak eller i brist deraf under täta lummiga ekar. Man kan säga, att den stackars Bellman blifvit i

allra bästa mening mest missfirmad af sina största vänner och beundrare. Att det allra lägsta folket ännu tager honom för Gustaf den tredjes hofnarr och berättar de orimligaste historier derom, det skadar ju lika litet som att den lägre folkmassan berättar liknande historier om honom, när han var i Köpenhamn på besök hos kungen i Danmark, der han i verkligheten aldrig varit. Dylika historier äro i och för sig orimliga, och vi kunna ej nog förundra oss, att en Fryxell kunnat som verklig tilldragelse berätta om Bellman och Gustaf III en historia, som vi läst i franska språkläror om Henrik IV och en gascognare på Pont neuf i Paris.*

Vida farligare äro de mindre burleska och därför mindre orimliga historierna om Bellman, som vandrande trubadur, för hvilka en okritisk biograf lätt kan blifva offer. Den nyaste Bellmansforskningen har eller bör hafva till uppgift att skingra dessa villor, och derom har kanske mest af alla Eichhorn inlagt stora

* Denna anekdot har jag sett i nästan alla äldre, i Sverige utgifna franska språkläror från och med Guinchard och Meidinger till och med »herrns de Pelletier franska grammatika», den äldsta jag sett. Att sådant kunnat undgå Fryxell, är nog förklarligt, men historiens franska skaplynne och dess orimlighet för våra förhållanden borde ej hafva kunnat uudgå honom.

förtjenster. Till dessa oriktiga föreställningar torde vi också få räkna den här ofvan anförda berättelsen om kanslirådet Valerius' yttrande, att han funnit den plats», der Bellman dansat med Ulla Winblad». Det är endast traditionen, den diktande folkfantasiën, som skapar en personlig närmare bekantskap mellan skalden och hans första modell. Lika säkert som man vet, att första modellen Ulla Winblad var en verklig person, lika säkert vet man nu, att de lägsta modellerna, som t. ex. Jergen Puckel och magister Gåse, voro verkliga lifslevvande menniskor. Ingen har dock ännu varit nog naiv att sätta i fråga, om Bellman varit i förtroligt umgänge med dem, hvarken hos mor på Tuppen eller på Gröna Lund. Folktraditionen berättar imidlertid, att icke blott Bellman, utan äfven kungen skulle hafva varit med i dylikt sällskap. Sjelfve den kritiske Eichhorn omtalar utan reservation vår Johan Gabriel Carléns utan allt tvifvel riktiga uppgift, att en gammal sjömansenka berättat för honom, att hon på *Gröna Lund* ett par gånger i rummen och i trädgården sett ej blott Bellman samt Schröderheim och Badin, utan jemväl kungen sjelf.

Historien i all ära, den kan ju vara sann, om man blott får pruta litet. Men den bevisar, huru märkvärdigt stället

blifvit genom Fredmans epistlar, och utgör en bland de många anklagelserna mot nutiden, att den låtit en sådan lägenhet så ytterligt vanvårdas. Samtliga Djurgårdstopografer uppgifva, att stället före egare, grosshandlaren Burgman, förordnat, att båda byggningarna skulle bibehållas oförändrade. Detta har iakttagits på samma fatalistiska sätt, som turkarne behandla sina hus: de reparera dem aldrig, ty om det är Allahs vilja, att de skola stå, så stå de i evighet, och hvarje reparation är ett ingrepp i Allahs makt.

Som imellertid stället är det märkligaste på Djurgården, icke blott ur historisk-poetisk synpunkt, utan äfven ur arkeologisk med två träbyggnader i fornsvensk stil, temligen oförändrade, så vore det af allra högsta vigt att få det restaurerad, men ej till värdshus, utan till *ett slags Bellmansmuseum*.

En sådan restauration skulle blifva billig nog, och dertill fordrades först borttagande af en del af det så kallade »Gröna Lunds Tivoli» för att få trädgården tom. Denna trädgård kan sedan planeras etter plankartor eller »dessionationer» från tiden närmast Bellman (finnes å stadsingeniörskontoret.)

Rummen och trapporna i Gröna Lund och Mjölnargården skulle derefter omsorgsfullt rengöras, och vid deras målan-

de och dekorerande kunde man med ledning af Fredmans 62:a epistel och andra källor efterbilda Hoffbro samt derefter förfara efter en metod, något liknande den, som Johan Gabriel Carlén använde för restaurationen af »skrubben nr 4» å källaren Tre Remmare, väl förståendes dock mera kritiskt och allvarligt. Vidare skulle här samlas minnen från Bellmans tid, och stället egenskap af utvårdshus kunde ju i så måtto bibehållas, att främlingen blefve serverad Hoglands och Frontignacs »fin maglikör», klenäter, pontak och strufvor och den outhärliga kritpipan, stoppad af en Ulla Winblad eller en styrmansdotter Gretchen i silkesstrumpor och målade skor med hvita klackar o. s. v. De båda byggnaderna gifva utrymme för bibliotek, tafvelgalleri och etnografiskt museum eller *vaxkabinett*.

Med vederbörlig pietet upprättadt och vidmakthållet skulle ett sådant museum ej blott blifva en heder för dess stiftare och för hela vårt land, utan äfven en *affär!* Hvarje främling, hvarje resande skulle här dricka sin mugg Hoglandsbier, hvarje landets tärna skulle här beundra den ståtliga korporal Movitz, i vax. Hvarje vetenskapsvän eller konstvän skulle här i lugn och ro göra studier. För skapande och det värdiga upprätt-

hållandet och utvidgandet af ett dylikt museum måste man tänka sig ett *Bellmansförbund* af äldre och yngre högt ansedde män inom vetenskapen och konsten.

Ett dylikt Gröna Lunds museum skulle mycket bidraga till uppmärksammande af den egendomliga *Djurgårdsstaden*. Vi stockholmare känna väl till nästan alla hus och gator i Vaxholm, vi äro väl orienterade på gatorna och de två hotel- len i Södertelge, vi känna också till Sandhamn, Furusund och Norrtelge, men Djurgårdsstaden är för oss fullkomligt okänd. Vi veta ej, att vi, så att säga midt för Hasselbackens näsa, hafva en bland vårt lands mest intressanta, mest pittoreska småstäder. På 1700-talet bygdes der för flottans räkning fregatter och kanonskepp, och hela staden var en fullkomlig sjöstad samt har ännu bibehållit mycket af denna pregel. Den gamle hr Feldin omtalade, att rodd mellan Djurgårdsstaden och Stockholm utgjorde sysselsättning för en stor del af innebyggarne. De små trähusen, hvaraf staden bestod, timrades och bygdes dels på Åland, dels i Gefle och på andra ställen, men väl också de flesta på platsen, der de nu stå. Att hela djurgårdslifvet för stockholmarne fått denna friska pregel, som genomgår äldre och nyare skildringar och som ännu delvis

finnes kvar i verkligheten, måste utan tvifvel mycket tillskrifvas Djurgårdstadsens friska sjömansbefolkning. En promenad bland dessa trefliga småstadsboar i deras krokiga smala gränder med gammalmodiga små trähus blir uppfriskande för sinnet, när man tröttnat vid det öfverdådigt »gentila», som allt mera tager öfverhand. Man lefver då som i en liten värld för sig och tycker sig flyttad tillbaka ett sekel i tiden.

* * *

I det föregående torde ett misstag hafva inkommit i fråga om Franska värds-
huset. Det är troligt, att mina anförda två sagesmän förväxlat namnen Le Maire och Pierre och att den senare aldrig varit värd på Franska värds-
huset. Han kunde ju ej räcka till öfver allt.

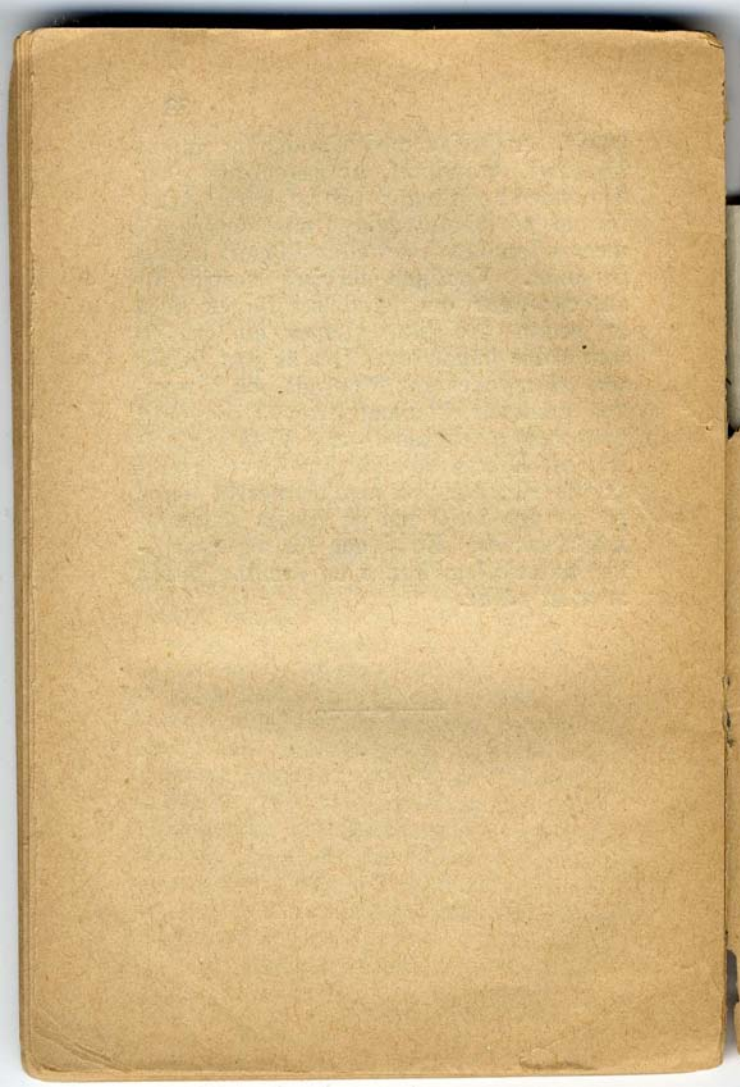
Ätvenledes bör för misstags undvikande observeras, att konstberidaren Foureaux synes hafva haft cirkus på olika tider, nämligen vid Djurgårdsteatern och på slätten före Tourniaire.

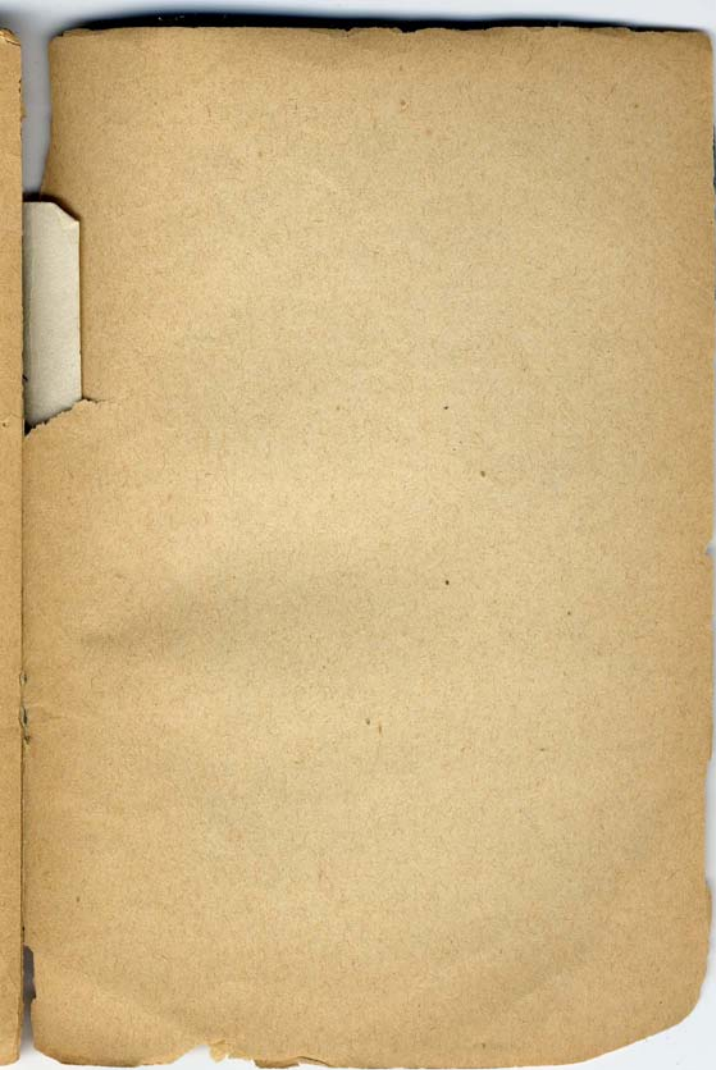
I uppgiften om hvilka furstliga gäster besökt Hasselbacken förekommer ett fel. Der står »italienske konungen» upptagen, hvilket skall vara f. d. konungen af Spanien, prins Amadeo.

* * *

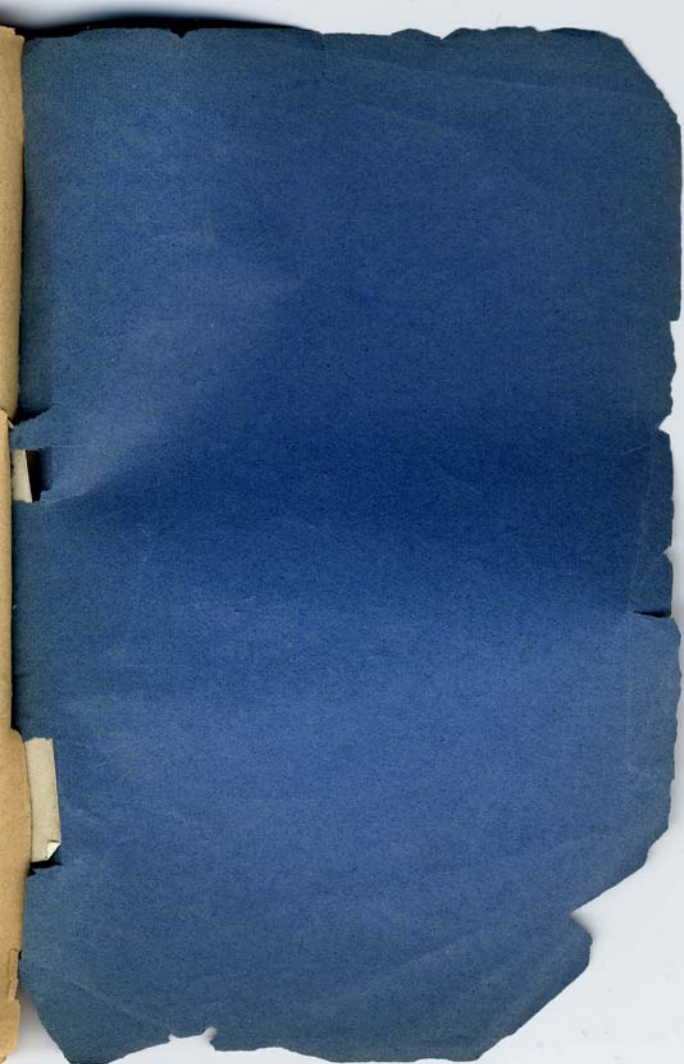
Tidningsomständigheter och förhållanden med »ett och annat och mera sådant» tvinga oss nu att för tillfället avsluta våra skildringar. De hafva blifvit sammanfattade med välvilligt biträde af andra delvis ej namngifna personer. Flere bidrag har influtit jemte begäran om anteckningarnas utgifvande i bokform. Dertill äro de dock ännu för ofullständiga och delvis för litet kontrollerade. I en framtid torde dock en ny serie kanske kunna utkomma, och i alla händelser mottagas med tacksambet nya bidrag, insända till ingenjör *P. E. Bergstrand, Sibyllegatan 28.* För den händelse att dylika inlemnade bidrag ej offentliggöras, komma de att ordnas och förvaras samt deponeras så, att de kunna blifva för forskare eller intresserade tillgängliga t. ex i kungl. biblioteket. Att såsom en och annan gjort inlemna bidragen anonymt, är dock det minst lämpliga sättet, enär anonymiteten, om så begäres, strängt bevaras. Ett önskningsmål, som en brefskrifvare uttryckt, att få en fullständig beskrifning öfver Djurgården, kan endast fyllas genom insändande af talrika bidrag. Särdeles böra sådana bidrag innehålla minnen af äldre och medelålders personer, minnen om rörliga, lätt förändrade förhållanden eller personer, som antagligen ej förvarats i offentlig skrift eller

tryck. Afskrifna meddelanden ur gamla köpebref, brandbref, hyreskontrakt eller liknande handlingar äro af högsta vigt, liksom af bjudningsbref med datum till mera offentliga fester eller till mera kända personer. Vanligen förbises dervid, att anteckningar om händelser för ett fåtal år sedan äro lika viktiga att erhålla som äldre händelser. Det är just därför som så mycket går förloradt och så mycket gammalt kommer fram i förvillad eller rent af diktad form. Vi få ej glömma, att Djurgården väl har en stor framtid för sig, men att mycket dervid beror på att den i tid och på riktigt sätt uppmärksammas. En i och för sig obetydlig anteckning kan i en samling blifva af stort värde.

Handwritten text on a vertical strip of aged paper, possibly a title or reference, written in cursive script. The text is partially obscured by the blue paper covering the book cover.